

Nem a valóságot, hanem az igazságot

Krnács Erika interjúja*

Vidnyánszky Attila 1964-ben született Beregszászon, Kossuth- és Jászai Mari-díjas színházi rendező és filmrendező, hatgyermekes családapa. 2012. december 17-én a Budapesti Nemzeti Színház igazgatójává nevezték ki, 2013. július elsejei hatállyal. Megbízatása öt évre szól. Előtte a debreceni Csokonai Színház igazgatója és művészeti vezetője, ezt megelőzően pedig a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház alapító igazgatója és művészeti vezetője volt. Munkássága során sajátos, a naturalista-realista színházi hagyományokkal és a polgári színház esztétikájával is szembehelyezkedő, különleges színpadi nyelvet hozott létre, melyet ő a „költői színház” terminussal határoz meg.

Évadkezdekről, tervekről, a Nemzeti Színház arculatáról beszélgettünk a neves színházi szakemberrel.

Hogyan állt össze a repertoár?

A repertoár három nagy részből tevődik össze, a pályázatunkban megfogalmazottak, végiggondoltak alapján.

Az egyik a nyitott színházzá tételből adódó rész, hogy mi dolgunknak hisszük a folyamatos kapcsolatteremtést a határon túli és a vidéki színházakkal. Én azt mondtam bátran, hogy akár száz előadást is meghívunk, de talán az első évadban a száz nem fog összejönni még, viszont közel leszünk hozzá. Egy sor színházzal megegyeztem már, októberben Szatmárnémeti és Beregszász jön a határon túlról, továbbá Debrecen, Kaposvár és Békéscsaba. Ötféle színház – nyolc-kilenc előadással.

A második jelentős része a repertoárunknak a számomra fontos, korábban létrejött előadásoknak a Nemzeti Színház repertoárjába való átemelése. És azt is hangsúlyoznám, hogy ezek

a vendégjátékok nem úgy fognak működni, mint korábban, hogy jön egy színház, játszik és akkor viszontlátásra. Ha azt fogjuk látni, hogy egy-egy értékesebb vidéki produkció olyan érdeklődést vált ki, hogy akár sorozatban játszhatjuk, akár repertoáron tarthatjuk, akkor sokszor fogjuk játszani, akkor vissza fogom hívni őket. Most ezt kipróbáljuk, én úgy szerettem volna, hogy rögtön három-négy előadásra hívjuk mindegyiket, de a szervezés óvatosságra int. Erre nincs példa, erre korábban semmilyen modell nem állt föl, tehát ezt most fogjuk kitalálni. A Csokonai Színházból hét produkció kerül ide, ezeknek most folynak a próbái. A Bolhával kezdünk, aztán a Mesés férfiak - nagyon fontos előadások -, a Halotti pompa, a Fodrásznő, az Illúziók, Úri muri. Van, amit majdnem érintetlenül játszunk, mint pl. a Mesés férfiakat, és van amelyik, mint pl. az Úri muri egy újraszülést igényel majd, és ez az első évadban nem is fog menni, majd csak a következőben. Beregszászból A szarvassá változott fiú, a Három nővér, a Lilomfi, a Tóthék, a Gyilkosság a székesegyházban kerülnek át a Nemzetibe. Tehát ezek az elmúlt évtizedben létrejött fontos előadások (közülük nagyon sok komoly fesztiválon bizonyított, fél Európát végigutazta, egy sor díjat kapott) nagyon-nagyon fontos részei lesznek a repertoárnak.

És hát természetesen elkezdünk új produkciókat létrehozni, amelyeket a korábban eldöntött elvek alapján választottunk ki. Az évad felét magyar produkciók teszik ki, azok közül három ősbemutató lesz. Íródik Galambos Péter által egy Kondor Béláról, Sarkadiról és Pilinszkyról, a hetvenes évekről, az akkori értelmiség dilemmáiról, tragikus sorsáról, hisz sok közülük rettenetesen tragikus véget ért. Készül Weöres Sándor Psychéjé-

*Az Újvidéki Rádióban augusztus 23-án elhangzott beszélgetés szerkesztett, rövidített változata

ből előadás. Színpadra állították már többször is, de ilyen még biztos nem volt, én remélem, hogy nagyon izgalmas lesz. A holokauszt-évhez kötődően Pilinszky KZ Oratóriumából készül egy nagyon különleges előadás. Ezek elé kerül egy tulajdonképpen klasszikusnak számítható szerző, **Tamási Áron**, akinek a **Vitéz lélek** című művét tűzzük műsorra. Gyönyörűséges metafora színházindításunknak gyönyörűséges szimbóluma, tehát minden, ami ott megfogalmazódik, ahogy az egész ott indul, az a mi nemzeti színházi új korszakunknak is lehet a nagy jelképe. Tamási Áront amúgy is úgy gondolom, hogy a Nemzeti Színház repertoárjában nagyon erősen fogjuk képviseltetni, mert az a költői színházi eszmény, amit megfogalmaztunk és az imént felsorolt magyar darabok jelzik azt, hogy szinte kivétel nélkül mindegyiknek köze van a költői szöveghez. A költői színházi eszmény Tamási nagy gondolata, hogy nem a valóságot kell eszeveszettül ábrázolni, hanem az igazságot kellene megfogni, megragadni, ennek nagyon közel kell állnia hozzánk. Ha nem a következő évadban, de akkor két év múlva biztos, hogy az *Ősvigasztalást* megcsináljuk és tartjuk majd a repertoáron. Ez a magyar vonal. Most e mellé két másik gondolat mentén választottunk szerzőket. Az egyik gondolat természetesen az, hogy a Nemzeti Színháznak kötelessége a nagy klasszikusok műveinek ápolása, műsoron tartása. Így kerül színpadra Gorkij Éjjeli menedékhelye, Shakespeare-nek az Ahogy tetszikje. A harmadik gondolat pedig az volt, hogy a környező népekkel, környező kultúrákkal sikerüljön egyfajta dialógust kialakítani. Tehát számunkra nagyon fontos az, hogy első évadunkban, itt a szezon elején megjelenik Ion Luca Caragiale Zűrzarvos éjszaka című műve, egy remek vígjáték, egy nagyon komoly román klasszikusnak számító szerzőtől, illetve ugyanilyen alapon, gondolat mentén kerül a szezon második felében színpadra Gombrowicznak, a nagy lengyel abszurd szerzőnek az operettje, vagy operettkéja egy lengyel rendező rendezésében, nagy kiállítású darab. És tudatosan a végére hagytam két különleges produkciót: az egyik egy páratlan vállalkozás a maga nemében. Leginkább az új, most épülő, most alakuló színházunk lelkéből kellene fakadnia, lelkét kellene megfogalmaznia. Ez Claudelnek, a nagy kato-

likus költőnek és Honeggernek, a nagy protestáns zeneszerzőnek a közös opusa, a Johanna a máglyán. Ez egy fantasztikus, tényleg lenyűgöző, felülmúlhatatlan oratorikus mű, amelyet általában oratórium formájában szoktak előadni Magyarországon. Ami eddig kimaradt, az a színházi része. Külföldön volt több próbálkozás is. Megszólaltatni és színháziasítani a történetet. Úgy gondolom, hogy mind üzenetét, mind a költői színházról vallott elképzeléseinket, a totális színházról vallott elveimet tekintve ez az a színházi eszmény, amely felé régóta törekszem már. Ezt én rendezem, ez a foszlánydramaturgia, hiszen Johanna már a máglyán van, és onnan megyünk visszafelé - villanások segítségével - egészen a kicsi lánykoráig. Ez a nagy kórossal és a zenekarral tényleg szürreális, pokoli látomás, angyali, isteni jelenlétekkel. Itt az évad elején nagyon fontos felütés lesz ez, egy nagyon komoly vállalkozás részünkről. Minden évben szeretnénk egy-egy ilyen különlegesebb, műfajokat átívelő produkciót készíteni. Terveink között itt van pl. a Székely fonó, de én remélem, hogy Verebes Ernő megírja az általam évek óta kért darabot azokról az emberekről, akik tudnak énekelni – egy fantasztikus nagy valamit százfős zenekarral és százfős kórossal. Mondjuk, a harmadik évadunk nagy durranása lehetne.

És az utolsó, amit direkt a végére hagytam, egy magyar klasszikus (ez is egy különleges dolog lesz, azért, mert egyszerre lesz egy nagy beavató és egy nagy családi színházi aktus): hitet emelő, építő, lelkesítő és gyönyörűséges meséje Petőfi Sándornak, a János vitéz, amelyet egy nagy koprodukció keretén belül szeretnék megrendezni. A Kaposvári Egyetem Művészeti Kara egészében véve meg a Színművészeti Egyetem most már negyedik évfolyamos osztálya, Márton osztálya meg az én kaposvári osztályom közösen fogja összerakni. Én azt szeretném, ha ez egy igazi nagy ünnep lenne, tavaszváró köszöntő, gyönyörűséges mese. Ilyenekből is szeretnék minden évben egyet-egyét létrehozni, jövőre a második évadban talán ezen gondolat mentén megszületik a Kis hercegnek egy változata. Szóval, a darabválasztások nagyrészt a megfogalmazott alapelveink mentén történnek. A színház egy élő organizmus. Gondolkodtam, hogy Bánffy Miklóstól a Nagyúrat már az első évadban tűzzük

műsorra, de ezek már valószínűleg a második évadnak a bemutatói lesznek, hisz tulajdonképpen azon is elkezdtünk már dolgozni.

Összegezve: egy nagyon színes, nagyon bátor repertoárral indulunk. Tehát nem az van, hogy biztonsági előadásokat tűztünk műsorra, amelyek mindig, mindenütt működnek, hanem ezek a bemutatók egy komoly, nagy ívű, átgondolt művészi program fontos állomásai lesznek, a repertoár jelentős részét teszik ki. A külföldi kapcsolatainkból adódóan például a szebeni színház jön hozzánk játszani a Mester és Margaritát már októberben, ahogy mi is már szeptemberben megyünk Kijevbe a Gogol-fesztre a Fodrásznő előadásunkkal. Tehát elindul egy jelentős nemzetközi lét, amelynek nyilván kulminációs etapja lesz majd a Nemzetközi Színházi Fesztiválunk március 27-étől április 5-éig, ahova is a nemzeti színházi gondolat mentén próbálunk meghívni intézményeket. Nagyon boldog vagyok, mert már többen elfogadták fölkérésünket. Például a környező országok nemzeti színházai közül így kerül ide majd a szabadkai és az újvidéki színház, de itt lesz a Bukaresti Nemzeti Színház is. És természetesen a magyarországi nemzeti színházak, hiszen most már vidéken is van öt. Leülünk majd és végiggondoljuk, milyen is egy korszerű nemzeti színház, nagyon szeretnék parázns, mély vitákat a nemzeti színház gondolatáról, funkciójáról, az együttműködés lehetőségeiről egy lokalizálódó, de mégis összeforró Európában. Szóval körülbelül így első felvezetésre ennyi. Mondjuk talán még azt el, hogy nem önmagukban jelennek majd meg ezek a bemutatók, hanem például ha vendégül látjuk a külhoni vagy a vidéki előadásokat, akkor azt szeretném, hogyha az adott színház esetleg jubileumát ünneplő legjelentősebb színészeivel volna egy kis beszélgetés. Egy ilyen ünnepi napon például a szatmárnémeti színháznak mind a három társulatát fogadnánk, egyik termünkben bábszínház lesz, a másikban a táncszínházuk lépne föl, a harmadikban Szigligeti születésének 200. évfordulóját ünnepelnénk. Hosszan tudnám sorolni, hogy milyen ötleteink vannak. A Gombrowicz-előadást például nem pusztán lejátsszuk, hanem szeretnénk hozzácsatolni egy ünnepi koncertet, mivel csak Magyarországon létezik háromféle zenéje ennek a szövegnek, két teljes és egy nem teljes, tudo-

másom szerint, de lehet, hogy több is van. Van egy sor színész, aki éneklí ezeket a dalokat. E mellé egy kiállítást rendezni az operett előadásainak fotóiból, ezt a lengyel színházi intézettel már meg is beszéltük. Lesz egy konferencia a lengyel groteszkról, a lengyel abszurdról, amely megteremtékenyítő hatással volt az európai irodalomra. Ilyen értelemben megpróbáltuk végiggondolni az egész évadot, hogy tulajdonképpen minden jelentősebb bemutatónkhoz, jelentősebb színházi eseményhez még társrendezvények csatlakozzanak. A repertoár szerves részét fogják alkotni minden hónapban egyszer: „Verseik szódával”. Az Írószövetséggel megbeszéltük, ez is egy kedves, bájos csemege lesz. Szándékaink szerint elindul a felolvasó színházi program, ez is havonta egyszer. Ez tényleg az ingyenceknek fog majd szólni, különösen a kortárs drámák születésének istápolása, egyfajta inkubátorként való működés itt a színházban. Ez is a feladatunk. Ünnepe lesz szombat-vasárnap délelőtt tíztől kettőig: megnyitjuk a kapukat a nagycsaládosok számára, de másoknak is. Jöjjenek gyerekekkel, jöjjenek, özőnöljék el a színházat! Vendégeink lesznek neves költők, írók, bábszínészek, zenészek. Grylluszékkal épp ma egyeztem meg: négy-öt hétvégét bevállalnak szívesen, boldogan. Például május tizedikén megünnepeljük Kányádi Sándor 85-ik születésnapját... Tele vagyunk tervekkel, egy csomó mindent elindítottunk, van egy nagyon komoly művészetfilozófiai alap, amelyre támaszkodunk. Van egy komoly csapat, amelyik próbálgatja egymást, keresi a legoptimálisabb működési formát. Mindenki végzi a dolgát, kialakul, elindul a ház – én remélem, hogy sokak nagy öröme és hát a mi örömünkre – biztosan.

Esetleg arról mondanál pár szót, hogy augusztusban a társulati ülés miatt éppen Vörösmarty Mihály Árpád ébredése című művének előadásával kezdődött?

Ezt az egyik fontos munkatársunk, Szász Zsolt ajánlotta, hogy olvassam el az Árpád ébredését. 1837-ben az akkori igazgató rendelte Vörösmartytól a Nemzeti Színház megnyitójára. Elolvastam, és hát nagyon megtetszett. Itt is egy indulás van, ha nem is egy új színházat avatunk, de mindenképpen ennek a színháznak egy új korszaka, remélhetőleg egy jelentős korszaka kezdődik el. Ezért léptünk itt szövetségre sokan.

Verebes Ernő átírta egy kicsit ezt a szöveget, adott neki egy kis ironikus felhangot, helyenként kicsit érthetőbbé tette a szöveget. A legeslegelején, az évadnyitó társulati ülésen a kaposvári diákjaim adták elő. Verebes Ernő személyesen kísérté az egészet zongorán, és hát megtörtént, aminek meg kellett történnie – elindultunk.

Van ennek valamilyen külön üzenete, hogy a fiatalokkal kezdél?

Abszolút. Külön oktatási programot találtunk ki itt a Nemzeti Színházon belül, az együttműködés a két színművészeti egyetemmel remélhetőleg zökkenőmentes lesz. Ugye az egyikkel biztos, hiszen ott én vagyok a vezetője annak az intézménynek, a másikkal is remélem, hisz a tanárok nyitottak, Marton László nyitott volt, tehát az ő osztálya az évad második felében abszolút jelen lesz színházunk életében. De én szeretnék nyitni a képzőművészeti, iparművészeti egyetem felé is, tehát ennek egy olyan háznak kell lennie, ahol mindenféle dolgok születnek, folyamatosan kiállítások történnek, műalkotások születnek, zsong, zsigong az élet. Azt mondtuk, hogy kinyitjuk a kapukat, jöjjenek, legyenek jelen. Ez egy nagyon tehetséges kis osztály. Ezt nem azért mondom, mert az enyém, hanem mert tényleg az. Tehát van öt-hat és még lehet, hogy ennél is több olyan gyerek, aki meghatározó színésze lesz az elkövetkező évtizedeknek. És az ő jelenlétük itt, biztos, hogy frissességet, energiát fog adni. A kaposvári egyetemmel, a Művészeti Karral egy stratégiai együttműködést fogunk kötni, mert úgy gondolom, hogy bűn volna azt elsorvasztani, ha már vidéken létre jött egy ilyen. Ahogy most működik, az nem elég jó. Előre kell menekülni, új utakat keresni, de külföldi diákok is jönnek: Moszkvából, remélhetőleg Lionból és a környező országokból is. Kialakul ez. Négy rendezőjelölt-asszisztentst is fölveszünk, most pályáznak, sorra érkeznek a pályaművek. Ösztöndíjat, 150 ezer forintot fognak kapni havonta, és megpróbáljuk őket a rendezés felé terelni. Meglátjuk. Nagyon

nagy fiatalrendező-éhség van, nemcsak Magyarországon, hanem Európa-szerte. Hátha ilyen formában, egy színházhoz kötődve (megint csak az inkubátor szót használom), hátha így megszületnének rendezők. Nagyon-nagyon szeretném. Millió irányba indulunk el egyszerre, borzasztóan nehéz és gyönyörűséges az egész...

...és nagy a kihívás.

Nagy hát, mert mi akarjuk, hogy nagy legyen. Lehetne ezt kisebb kapacitással csinálni, de mi egyből 200-zal kezdünk.

Mit emelnél ki még? Mi a fontos számodra a színházi alkotásban, a kapcsolatteremtésben? Melyek a legfontosabb fogalmak?

Két fogalom. Az egyik a **derű**. Például Tamásinál. Mert az a derű, ami Tamásinál van, az nincs a magyar drámaidolomban másnál, lehet, hogy írnak az övénél izgalmasabb, humorosabb, titokzatosabb, átütőbb, drámaibb darabot, de az a derű, ami nála jelen van, az egészen különleges. Úgy gondolom, hogy ennek a derűnek át kell hatnia ezt a színházat. A másik pedig az **ünnep**. Tehát minél több ünnep legyen ebben a házban. Az általunk kiválasztott előadások többsége lehet ünnep. A vendégrendezőkkel tárgyalok és sugallom nekik, hogy legyen ünnep.

Két dolgot tennék még hozzá. A legfontosabb dolog az, hogy miként tudunk dialógust kialakítani a jövődöbéli nézőnkel. Tehát ez az első évadnak a legfontosabb feladata. Debrecenben sikerült, nem volt egyszerű játémeccs az sem, ugye a legkonzervatívabb öntudatú várost megszólítani. Tehát van pozitív tapasztalatom, nem volt egyszerű, nem egy pillanat alatt, hanem egy hosszú folyamat által. Itt meg kell találni a helyünket Budapesten, a több száz kisebb-nagyobb színház között, a minket megillető méltó helyünket - közönségünket nagyon nagy alázattal megszólítva elkezdni egy mély, egy gyönyörűséges párbeszédet folytatni vele. Ez ilyen értelemben talán a legfontosabb.